

PULPIT KASALLIGINING TASNIFI, ETIOLOGIYASI, KLINIK KO'RINISHI VA ZAMONAVIY DAVOLASH

Bektemirov Yangiboy

G'allaorol Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi

O'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada pulpit kasalligining kelib chiqish sabablari, rivojlanish mexanizmi, tasnifi, klinik belgilari va zamonaviy davolash usullari batafsil yoritilgan. Pulpit tish pulpasining yallig'lanishi bo'lib, ko'pincha kariyes asorati sifatida uchraydi. Kasallikning o'tkir va surunkali shakllari, ularning klinik kechishi hamda samarali davolash usullari ilmiy asosda bayon etilgan.

Kalit so'zlar: pulpit, pulpa, kariyes, yallig'lanish, stomatologiya, og'riq, endodontiya

Annotation. This article discusses in detail the etiology, classification, clinical features, and modern treatment methods of pulpitis. Pulpitis is an inflammatory condition of the dental pulp, most commonly caused by dental caries. The article highlights acute and chronic forms, their clinical manifestations, and evidence-based treatment approaches.

Keywords: pulpitis, pulp, caries, inflammation, dentistry, pain, endodontics

Kirish

Pulpit – bu tish ichidagi pulpa (asab-tomir tutami)ning yallig'lanish kasalligi bo'lib, stomatologiyada eng ko'p uchraydigan patologiyalardan biridir. U ko'pincha davolanmagan kariyes natijasida yuzaga keladi. Pulpit vaqtida davolanmasa, periodontit kabi og'ir asoratlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli ushbu kasallikni erta aniqlash va to'g'ri davolash muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism

Pulpit – bu tish pulpasining yallig‘lanish jarayoni bo‘lib, stomatologik amaliyotda keng tarqalgan kasalliklardan biri hisoblanadi. Tish pulpa to‘qimasi nerv tolalari va qon tomirlariga boy bo‘lganligi sababli, undagi har qanday patologik o‘zgarishlar kuchli og‘riq sindromi bilan kechadi. Pulpit ko‘pincha davolanmagan kariyes natijasida yuzaga keladi. Kariyes jarayonida mikroorganizmlar tishning emal va dentin qatlamlarini yemirib, asta-sekin pulpa kameraga yetib boradi va shu yerda yallig‘lanish jarayonini keltirib chiqaradi.

Pulpit rivojlanishiga quyidagi omillar sabab bo‘ladi:

1. Infekcion omillar:

- Asosan bakteriyalar (streptokokklar, stafilokokklar)
- Kariyes orqali pulpaga infeksiya kirishi

2. Mexanik omillar:

- Tishning sinishi yoki jarohatlanishi
- Noto‘g‘ri stomatologik muolajalar

3. Kimyoviy omillar:

- Kuchli dorilar yoki stomatologik materiallarning pulpaga ta’siri

4. Termik omillar:

- Juda issiq yoki sovuq ta’sirlar

Pulpitning etiologiyasida asosiy o‘rinni infekcion omillar egallaydi. Streptokokk va stafilokokk kabi mikroorganizmlar pulpa to‘qimasiga kirib borib, yallig‘lanishni chaqiradi. Bundan tashqari, mexanik jarohatlar, masalan, tishning sinishi yoki noto‘g‘ri stomatologik muolajalar ham pulpit rivojlanishiga sabab bo‘lishi mumkin. Kimyoviy omillar, jumladan, kuchli antiseptiklar yoki noto‘g‘ri qo‘llangan stomatologik materiallar ham pulpaga zarar yetkazadi. Shuningdek, termik ta’sirlar — juda issiq yoki sovuq ovqat va ichimliklar — pulpa to‘qimasining sezgirligini oshirib, yallig‘lanishga zamin yaratadi.

Pulpitning tasnifi odatda uning klinik kechishiga qarab o'tkir va surunkali shakllarga ajratiladi. O'tkir pulpit seroz va yiringli turlarga bo'linadi. O'tkir seroz pulpit dastlabki bosqich bo'lib, unda yallig'lanish hali cheklangan bo'ladi. Agar davolash o'z vaqtida amalga oshirilmasa, u yiringli shaklga o'tadi va bu bosqichda og'riq yanada kuchayadi. Surunkali pulpit esa fibroz, gipertrofik va gangrenoz shakllarda namoyon bo'ladi. Fibroz pulpitda pulpa to'qimasi zichlashadi, gipertrofik pulpitda esa pulpa o'sib chiqib, kariyes kovagidan tashqariga chiqishi mumkin. Gangrenoz pulpit eng og'ir shakl bo'lib, unda pulpa nekrozga uchraydi va yoqimsiz hid paydo bo'ladi.

Kasallikning klinik ko'rinishi uning shakliga bog'liq holda farqlanadi. O'tkir pulpitda bemorlar kuchli, to'satdan boshlanadigan va pulsatsiyalovchi og'riqdan shikoyat qiladilar. Bu og'riq ko'pincha kechasi kuchayadi va sovuq yoki issiq ta'sirida zo'rayadi. Og'riq uzoq davom etishi va boshqa sohalarga tarqalishi mumkin. Surunkali pulpitda esa og'riq kamroq ifodalangan bo'lib, vaqti-vaqti bilan paydo bo'ladi. Ba'zi hollarda bemorlar faqat chaynash vaqtida noqulaylik sezadilar. Gangrenoz shaklda esa og'izdan yoqimsiz hid kelishi asosiy belgilaridan biri hisoblanadi.

Pulpit diagnostikasida bemorning shikoyatlari, klinik ko'rik va qo'shimcha tekshiruv usullari muhim ahamiyatga ega. Termik sinamalar (issiq va sovuq testlar), elektr diagnostika va rentgen tekshiruv yordamida aniq tashxis qo'yiladi. Differensial diagnostika jarayonida pulpitni periodontitdan ajratish muhim hisoblanadi.

Zamonaviy stomatologiyada pulpitni davolash usullari konservativ va jarrohlik yondashuvlarga bo'linadi. Konservativ usulda pulpa to'qimasini saqlab qolish maqsad qilinadi va bu asosan kasallikning erta bosqichlarida qo'llanadi. Bu usulda antiseptik va regeneratsiyani rag'batlantiruvchi preparatlar ishlatiladi. Jarrohlik usullari esa pulpaning qisman yoki to'liq olib tashlanishiga asoslanadi. Vital amputatsiyada pulpaning faqat zararlangan qismi olib tashlanadi, ildiz qismi esa

saqlab qolinadi. Devital amputatsiyada esa pulpa avval maxsus vositalar yordamida o'ldiriladi, keyin olib tashlanadi. Ekstirpatsiya usulida pulpa to'liq chiqarib tashlanadi va ildiz kanallari tozalanib, plombalanadi.

So'nggi yillarda stomatologiyada zamonaviy texnologiyalar keng qo'llanilmoqda. Apex-lokatorlar yordamida ildiz kanali uzunligini aniq o'lchash, endomotorlar orqali kanallarni mexanik ishlov berish, mikroskop ostida davolash va biokeramik materiallardan foydalanish davolash sifatini sezilarli darajada oshirmoqda. Bu esa tishni maksimal darajada saqlab qolish imkonini beradi.

Profilaktika

- Og'iz gigiyenasiga rioya qilish
- Kariyesni erta davolash
- Muntazam stomatolog ko'rigidan o'tish
- To'g'ri ovqatlanish

Xulosa qilib aytganda, pulpit o'z vaqtida aniqlanib, to'g'ri davolansa, tishni saqlab qolish mumkin bo'lgan kasallikdir. Aks holda u og'ir asoratlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli og'iz bo'shlig'i gigiyenasiga rioya qilish, kariyesni erta davolash va muntazam stomatolog ko'rigidan o'tish pulpitning oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Axmedov A.A. Terapevtik stomatologiya. Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2020. 320 b.
- 2.Ismoilov Sh.I., Karimov B.R. Stomatologik kasalliklar propedevtikasi. Toshkent: "Fan va texnologiya", 2019. 286 b.
- 3.Rasulov X.R. Endodontiya asoslari va amaliyoti. Toshkent: "Tibbiyot", 2021. 240 b.
- 4.Tursunov O.T., Yuldashev N.A. Terapevtik stomatologiyada zamonaviy usullar. Toshkent: "Innovatsion rivojlanish nashriyoti", 2022. 275 b.

5. Abdukarimov M.M. Og‘iz bo‘shlig‘i kasalliklari va profilaktikasi. Samarqand: SamDTU nashriyoti, 2018. 198 b.
5. Xudoyberdiyev S.A. Kariyes va uning asoratlari. Toshkent: “Ilm ziyo”, 2021. 210 b.
6. Inoyatov F.B., Qosimov D.S. Klinik stomatologiya. Toshkent: “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” davlat ilmiy nashriyoti, 2020. 356 b.
7. Walton R., Torabinejad M. Endodontics: Principles and Practice. 5th ed. Philadelphia: Elsevier, 2015. 474 p.
8. Cohen S., Hargreaves K. Pathways of the Pulp. 11th ed. St. Louis: Mosby Elsevier, 2016. 928 p.
9. Grossman L.I. Grossman’s Endodontic Practice. New Delhi: Wolters Kluwer, 2014. 608 p.